

Darvak

Fotó: Szaák Tamás

A puszta szót tulajdonképpen idézőjelbe kellene tenni, hiszen a magyar alföld erdőszegénységét sem éghajlata, sem talajviszonyai nem indokolják. Az Alföld utolsó természetes képe a mocsarakkal, kiterjedt lápokkal, sztyeppfoltokkal tarkított erdős puszta volt, ennek helyét foglalta el a jelenlegi, az emberi tevékenység következtében létrejött kultúrpuszta. Az apaji nagy legelők jellege az utóbbi évtizedekben változott meg. Eltűntek a korábban jellemző szikes foltok és vellük együtt maradtak el a fészkelő székicsérek vagy az alföldi szikesek téli vendégei, a hősármányok. Az ötvenes években és a hatvanas évek elején még telente lehetett látni kisebb csapataikat, azóta eltűntek, de ugyanígy elmaradt a korábban rendszeres nyár végi és őszi vendégnek számító pusztai ölyv is.

Óriási ökológiai változást jelentett a halastavak megépítése a száraz legelők közepén. A tavaknál számos rendszeresen fészkelő és átvonuló faj mellett olyan ritkának számító fajok jelentek meg, mint pl. az apacalúd, a rozsdás ásólúd, a csigaforgató vagy a vékonycsőrű víztaposó. Ma egy szomszédos csatornából szivattyú segítségével kerül ugyan némi víz a gátak közé, de ennek hatása főként csak a tavaszi vonulás idején érezhető. A sekély vízben ilyenkor récék, bibicek, godák, cankók és sárszalonnák keresik táplálékukat. A költésre mélyebb vizeket kedvelő fajok (pl.: búbos vöcsök, bukórécék) már

nem tudnak megtelepedni. A sekély vízben álló nádszegélyek továbbra is kedvező fészkelőhelyet nyújtanak a guvatnak, a különböző nádiposztáknak, a sitkének és a barkóscinegének, a gátak közelében álló fűzfák pedig a függőcinegéknek. Ezen a részen gyakori a kakukk. A hajdani tavak medrében és a környéken elszaporodott ezüstfákon sok örvös galamb és szarka fészkel. Utóbbiak otthonait gyakran erdei fülesbaglyok foglalják el.

A volt halastavak környékén tágas legelők terülnek el, de néhány kilométer után már szántóföldeket is találunk. Madártani szempontból jelentős a két széles és többnyire hővízű csatorna, a területet kettészelő betonút mentén húzódó oszlopsor a rajtuk lévő drótvé-

Apajpuszta madárvilágáról

zetékekkel (kedvelt pihenő- és leshelye több madárfajnak), valamint a kisebb-nagyobb erdőfoltok, bokrosok, fásorok, melyek a legkülönbözőbb fajoknak nyújtanak fészkelő-, táplálkozó- és pihenőhelyet. Az alábbiakban a teljesség igénye nélkül, évszakonként mutatom be azokat a madarakat, amelyek egy legalább félnapos bejárás során láthatók. A feltételezett kiindulópont a dömsödi vasútállomás. Onnét a már említett betonút az állami gazdaságon át vezet a legelők között (a volt halastavak mellett). Miután a terület a Kiskunsági Nemzeti Park része, látogatásához engedély szükséges.

Tavaszi

A legelők legjellemzőbb éneklő madarai a mezei pacsirták, de ahol földutak vezetnek a különböző gazdasági egységekhez, majd mindenütt megtaláljuk a búbos pacsirtákat is. A csatornák közelében jellemző a sárga billegető és a rozsdás csuk. Az útmenti drótvézetéken sordély énekel és kis öregébics les zsákmányára. Ez utóbbi természetesen csak májustól látható. A nádszegélyek felől ide hallatszik a nádírigó karicsolása, a bölömbika „pü-bum” hangja, megfigyelhetjük a nászrepülő foltos nádiposztákat, de ha valaki márciusban jár a területen, ugyanott a nagyon korán hazatérő sitkék énekében is gyönyörködhet. Az átrepülő pityerre főleg jellegzetes hangja alapján figyelünk fel, a bokrosokban fekete rigó riaszt, a nyárfákon májustól sárgarigó flótázik, a pintyfélék közül főként tengelicekkel, zöldikékkel, a nádasok és csatornák mentén nádi sármánnyal találkozhatunk. Ahol a betonút a csatorna felett hatad át, a villanydróton füstifecskek tollázkodnak. Nem véletlenül üldögélnek éppen itt, ugyanis fiókaikat sok év óta a hidak alatt épített fészkekben nevelgetik. A ragadozók közül rendszeresen találkozhatunk egerészölyvekkel, hamvas rétihéjakkal, vörös és kék vércsékkel. Ez utóbbiak az egyik erdőfolt vetésivarjú-telepen kóborolnak.

Fiókaiktól féltő nagy goda

Fotó: Péchy Tamás

Külön kell megemlíteni az Apaj környéki tűzokpopulációt, amely meghatározó része a magyar állománynak. Ha valakinek szerencséje van, különösen a reggeli órákban gyönyörködhet a távolban álló vagy méltóságteljesen repülő nagy madarakban. A területen sok a fácán, de örvendetes módon több helyen találkozni lehet fogolypárokkal is. Májusi délelőttökön, langyos éjszakákon (később, a nyár folyamán is) itt-ott felhangzik a fűrjkakas kedves „pitty-palatty”-a. A volt halastavak tocsogói felől a bibícek jajongó kiáltásait, a piros lábú cankók dallamos hívogatóját és a dankasirályok hangjait hozza a szel-
lő.

Nyár

Az időszak első fele még a költések jegyében zajlik. Júniusban még mindenfelé etető madarakkal találkozunk. Augusztus a nagy kánikulák és a vonulás kezdetének ideje. A többiekénél kicsit fakóbb színű, rövidebb kontyú fiatal bibícek keresgélnek a többiekkel a száradó tocsogók körül, a fűzfákon még szól a kakukk, flótázik a sárgarigó és a hidak alatt épült sárfészkeikben a második költés tojásait melengetik a

villásfarkú füstifecskek. Aki júliusban barangol az apaji legelőkön, akár valamennyi ott fészkelő fajjal találkozhat, különösen a hajnali vagy a késő délutáni, alkonyati órákban. Augusztus a nagy gólyagyülekezés ideje, a legelőkön nagyobb sáskázó csapatokat is megfigyelhetünk, hozzájuk néha fekete gólyák is csatlakoznak. A hónap második felére rendszerint eltűnnek a drótszálakról a kis őrgébícek, nem találkozunk már kék vércsékkel, megjelennek viszont a nagy legelők felett az első pólingok. A halastavi tocsogók mentén és a csatornák közelében egy-egy hangos kiáltással felriadó szürke cankót, erdei cankót vagy reszelős hangjáról is könnyen felismerhető, riadtan tovacikázó sárszalontól figyelhetünk meg. Érdekes körülnézni a halastavak gazdaság felőli sarkánál álló kis házat övező bokrosban, ahol ilyenkor (akárcsak tavasszal) vonuló fülemülékkel (mindkét fajjal), poszátákkal, füzikékkel, légykapókkal találkozhatunk. Aki pedig odakint tölti az estét is, megfigyelheti, hogyan keresnek éjszakázóhelyet az egyes madarak, hallgathatja a sötétben testetlenül kóválygó legkülönbözőbb hangokat és látni fogja, amint az ezüstfák sűrűjéből egyik erdei fülesbagoly a másik után repül ki, hogy elmerülve a félhomályban vadászni induljon a legelők felé.

cankót, inni érkező gerléket, a közeli nedves talajú nádasban egér módjára bujkáló kékbegyét láthatunk. Október elején már ott ül a dróton a kis őrgébícket felváltó nagy őrgébics, darvak kiáltása száll a levegőben, a legelőkön az összeverődött bíbícek több ezres seregélycsapatokkal vegyülve keresgélnek. Ilyenkor zajlik a mezei pacsirták vonulása, egyre másra kelnek fel a fű közül és hívogatójukat hallatva repülnek tovább. Nagy lilikek V betűje úszik a magasban, a legelők felett megjelennek az imbolygó repüléssel vadászó kékes rétihéják, novembertől alkalmilag egy-egy sebesen nyitalló törpe-sólyommal is találkozhatunk.

Tél

Ha enyhe idő járja és nem fagyott be a csatornák vize, mindig láthatunk ott néhány áttelelő szürke gémet, nagy kócsagot, de a vizet rendszeresen felkeresik a tőkésrécék, kis számban a csörgő récék is. A fákon és az oszlopokon egerészölyvek ülnek, de ha egy világos fejű, zömök ragadozót látunk, nézzük meg jól, mert valószínűleg a tundrák felől érkezett gatyásölyv van előttünk. Amikor ellódul az ágról vagy éppen leereszkedik valahová, jól látni fehér tövű farktollait is. A csatornák mentén mindig megfigyelhetünk néhány havasi pityert, az ezüstfák körül a fenyőrigók kisebb-nagyobb csapatait, egy-egy vadászó héját vagy karvalyt, a tágas mezőgazdasági táblákon szerencsés esetben a télire csapatba verődött tűzokokat is. A nád között ökörszem cserreg, kék cinegék hívogatnak, az áteresz közelében furcsa hangján kiált egy guvat. A tél második felében, hóolvadás után, a tocsogók mentén újra megjelennek a bibícek és seregélyek, valahol fogolykakas cserreg, és énekelni kezdenek a nemrég hazaérkezett mezei pacsirták. A magasban szinte láthatatlanul keringő barna kismadár hol halkuló, hol újra erősödő trillái is jelzik, hogy a közelgő tavaszt többé semmi sem állíthatja meg.

Ősz

Ezek a hónapok, mint mindenütt az országban, Apajon is a vonulás hetei, s az időszak második felében már az első téli vendégeket, északi átvonulókat is megfigyelhetjük. Szeptemberben többnyire nyárias meleg fogadja a látogatót, a legelők felett mindenütt füstifecskek mozognak, a csatorna mentén „szit-szit” hangokat hallatva réti pityerek kelnek fel, és ha szerencsénk van, egy-egy odafent keringő kígyászölyvet is megfigyelhetünk. A csatornák vize alacsony, a halastavak ekkorra rendszerint teljesen kiszáradtak, de ha maradt néhány kisebb vízfolt, ott erdei

Féltett kincsünk,
az ugartyúk

Grafika:
Mészáros Valéria

Schmidt Egon